

№	Думка	Викладачів (%)	Студентів (%)
1	Це сприятиме розвитку їхньої професійно-технічної компетенції	98%	93%
2	Це спонукатиме їх до формування професійно спрямованих вмінь та навичок студентів	82%	87%
3	Це необхідно керівнику ВНЗ для відповідного «іміджу»	74%	51%
4	Це пошана «сучасних тенденцій в освіті»	78%	63%
5	Не можу визначитись	1%	12%

Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень, проблема підвищення ефективності практичної підготовки майбутніх техніків у технічних ВНЗ ще недостатньо досліджена у теоретико-методологічному і методичному аспектах. Поза увагою дослідників залишилися проблеми розробки організаційно педагогічних засад використання навчального тренінгу у професійній підготовці майбутніх техніків у технічному ВНЗ, зокрема, розробка моделі навчального тренінгу, визначення методики проведення навчального тренінгу, організаційно-педагогічних етапів розробки тренінгових програм, вимог до особистості викладача-тренера і його методичної підготовленості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: Метод. пособие. — М.: Высшая школа, 1991. — С. 126.
2. Игры — обучение, тренинг, досуг: В 4-х книгах / Под ред. В. В. Петрушинского. — М.: Новая школа, 1994. — 368 с.
3. Карлоф Б. Деловая стратегия: концепция, содержание, символы / Пер. с англ. — М.: Экономика, 1992. — 360 с.
4. Ничкало Н. Г. Науково-методичне забезпечення діяльності закладів професійно-технічної освіти в нових соціально-економічних умовах // Удосконалення навчально-виховного процесу в професійних закладах сільськогосподарського профілю: Наук.-метод. збірник. Відп. ред. Н. Г. Ничкало. — К., 1993. — С. 19–28.
5. Тренинг развития жизненных целей / Под ред. Е. Г. Трошихиной. — СПб.: Речь, 2001. С. 38–39.
6. Яблонська Т. М. Тренинг педагогічної рефлексії для студентів та вчителів. — Практична психологія та соціальна робота. — 1999. — № 2. — С. 9–12.
7. Handbook of creativity / Ed. by R. Sternberg. — Cambridge Univ. Press. 1999.
8. Okoc W. Nowy Siownik Pedagogiczny. — Warszawa, 1996.

Людмила РОМАНИШИНА,
Надія ГЛОВИН

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА — СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АГРАРНИКІВ

У статті розглядаються питання формування екологічної культури спеціалістів різного профілю, зокрема аграрного. Подана характеристика складових екологічної культури: екологічна освіта, екологічне виховання, екологічно-практична діяльність. Особлива увага звернена на вдосконалення змісту екологічної освіти.

Формування нового світогляду на екологічні цінності стає визначальним у сфері агротехнічної освіти. Ступінь розвитку людства зумовлює втручання в природу, порушуючи її екосистему. І якщо не можна обійтись без такого втручання, то необхідно впроваджувати нові виробничі технології, які забезпечать найменший вплив таких дій на оточуюче середовище. В зв'язку з цим важливим є питання підвищення екологічної культури майбутніх спеціалістів різного профілю, до яких ми відносимо також і підготовку майбутніх аграрників, адже сільськогосподарська діяльність — одна з галузей народного господарства, що суттєво впливає

на навколишнє середовище. **Метою статті** є визначення шляхів формування екологічної культури майбутніх аграрників.

Проблема формування екологічної культури підростаючого покоління розглядалась у працях С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського та інших педагогів. У 90-х роках ХХ ст. в Україні розпочався новий етап вивчення проблем екологічної освіти на основі ідей сталого розвитку, що сприяло реформуванню освітньо-виховної системи, дало новий поштовх до формування екологічно грамотного спеціаліста [1, 10].

Складові екологічної культури (екологічні знання, переконання, ціннісні орієнтації, емоційні переживання, практична діяльність) та визначення їх ролі в охороні навколишнього середовища, зміст і методику учнівських дослідницьких робіт з екології в позашкільних установах досліджував Г. Пустовіт [14; 15], екологічно доцільну поведінку молодших школярів — О. Крюкова [5]. Зміст, структуру, педагогічні умови формування екологічної культури майбутніх спеціалістів розглядали Н. Лисенко [6], Т. Нінова [12]. Найбільш детально розглянуто теоретико-методологічні та методичні основи формування естетико-екологічної культури майбутнього вчителя в працях Г. Тарасенко [18]. Вона, зокрема, відзначає, що «...культура — це поліфункціональна соціальна система, якій належить забезпечити матеріальний і духовний прогрес людства в цілковитій гармонії з природою» [18, 5].

В Україні проводяться дослідження формування екологічної культури та світогляду майбутніх аграрників, що відображено в працях Ю. Злобіна [4], О. Мітрясової [8], Н. Негруци [9] А. Некос [10] та Л.Фенчак [19; 20]. Так, Ю.Злобін зауважує, що «спеціаліст аграрного профілю, отримавши у вузі відповідні екологічні знання та виховання, повинен бути впевненим і готовим до здійснення екологічної конверсії сільськогосподарського виробництва, тобто розвиток і діяльність цього напрямку господарювання здійснювати за допомогою екологічно чистих і безпечних технологій» [4, 8]. О.Мітрясова провідною ідеєю відстоює екологізацію та інтеграцію природничих знань у професійній підготовці студентів-аграрників і пропонує інтегративний курс з хімічних основ екології, що, на її думку, може використовуватись для студентів всіх сільськогосподарських спеціальностей при вивченні природничих дисциплін.

Л. Фенчак розглядає формування екологічної культури в процесі підготовки молодшого спеціаліста аграрного профілю. З цією метою авторка пропонує впроваджувати систему формування екологічної культури студентів аграрних коледжів і технікумів.

Н. Негруца досліджувала проблему формування екологічного світогляду студентів аграрних ВНЗ у процесі вивчення економічних дисциплін. Дослідниця обґрунтувала педагогічні умови формування екологічного світогляду молодших спеціалістів напрямку підготовки «Економіка і підприємництво» за спеціальностями «Бухгалтерський облік» і «Комерційна діяльність». До таких умов вона віднесла:

- професійно-доцільний відбір матеріалу екологічного спрямування в курсі економічних дисциплін, оскільки в змісті цих предметів не враховуються екологічні аспекти впливу аграрної галузі на довкілля;

- впровадження в навчальні плани окремого спецкурсу «Економіка природокористування», де висвітлено методики розрахунків економічних збитків від нерационального природокористування в сільському господарстві;

- поглиблення змісту навчальної практики з метою виконання системи завдань з економіки природокористування, які вимагають детального аналізу механізму раціонального господарювання, доводять необхідність екологізації процесу виробництва сільськогосподарської галузі.

Дослідження такого ж напрямку подано в працях О. Матеюк, котра розглядає формування екологічної культури у майбутніх економістів на засадах сталого розвитку. Заслуговує на увагу розроблена дослідницею модель формування екологічної культури майбутніх економістів, яка враховує особливості їх підготовки.

Розглядаючи питання про структуру екологічної культури, ми дійшли висновку, що її можна визначити як єдність стійких, закономірних взаємозв'язків між її елементами.

На екологію сформувався погляд як на певну складову різних наук і процесів, що свідчить про її інтегративний характер. Відзначимо, що нині екологія розглядається як комплексний, міждисциплінарний, науковий напрям із вираженою тенденцією до синтезу знань

про природу і суспільство. М. Дробноход вказує, що «надзавданням екології як навчально-виховної дисципліни є формування екологічної свідомості, зовнішнім виявом якої є екологічна культура» [2, 46]. Тому екологічна культура розглядається як необхідний компонент оптимізації взаємостосунків суспільства і природи, що є умовою виживання людства [19, 78].

Серед визначень, які подаються в літературі для поняття «екологічна культура» [8; 17; 19], нам імпонує визначення М. Реймерса: «Культура екологічна — етап і складова частина розвитку загальносвітової культури, що характеризується гострим, глибоким і всезагальним усвідомленням суттєвої важливості екологічних проблем у житті і майбутньому розвитку людства» [16, 121]. Воно є найбільш узагальненим і відображає основні грані цього поняття. Адже екологічна культура пов'язана з використанням людиною дарів природи, перетворенням її у власних інтересах, що тягне за собою певні наслідки людської діяльності.

Досліджуючи проблему екологічну культуру, дослідники розглядають її в напрямках:

- вона є результатом діяльності людини з перетворення природного середовища відповідно до її фізіологічних і соціальних потреб, тобто екологізоване природне середовище буття людини — фундаментальна цінність;

- екологічна культура характеризує рівень розвитку екологічної свідомості соціальних суб'єктів, починаючи з індивіда і закінчуючи людством загалом;

- екологічна культура — це творча діяльність людей у ході освоєння природного середовища, в процесі якої виробляються, зберігаються і розподіляються екологічні цінності.

Формування екологічної культури забезпечується рівнями сформованості її компонентів: системи екологічних знань; системи вмінь і навичок з раціонального використання, збагачення й охорони природи; системи екологічних норм, цінностей; соціальної природоохоронної практики [18; 19]. Л.Фенчак визначила наступні структурні компоненти формування екологічної культури студента: екологічні знання — екологічне мислення — екологічна свідомість — екологічний світогляд — екологічна етика — екологічна культура [19, 154].

Одним із важливих компонентів, що характеризують рівень екологічної культури особистості майбутніх спеціалістів-аграрників, є екологічні знання. Саме наукові, систематизовані екологічні знання становить ядро теоретичного рівня екологічної свідомості і культури, саме вони можуть стати основою для успішної екологічної діяльності людей [20, 56].

Зупинимось на характеристиці змісту екологічних знань, оскільки вони є визначальними у формуванні економічної культури спеціалістів, є системотвірним чинником екологічної свідомості і культури. На думку Л. Немець, зміст екологічних знань включає:

- розуміння природи як єдиного цілого;
- розуміння діалектичного зв'язку природи і суспільства;
- сутність відносин суспільства і природи, людини і природи;
- морально-естетичний вплив природи на людину;
- вплив природного середовища на здоров'я людини;
- практичну діяльність суспільства з охорони природи, раціонального використання природних ресурсів [11, 70–73].

І. Сафонов вказує на наступні складові екологічних знань [17, 54]:

- знання з фундаментальних проблем взаємодії суспільства і природи, що включають природничо-наукові і філософські аспекти;

- спеціальні екологічні знання, які безпосередньо пов'язані з професійною діяльністю людини;

- екологічні знання міждисциплінарного характеру, тобто знання, що відображають взаємозв'язок екології з педагогікою, екології з хімією, екології з економікою тощо.

Такий підхід базується на інтеграційних зв'язках із узагальненням міжпредметних підходів [3, 123].

Отже, формування екологічної культури майбутніх аграрників визначається їх майбутньою професійною діяльністю, для якої потрібні спеціалісти, здатні приймати рішення в нестандартних ситуаціях можливих екологічних катастроф, забруднення ґрунтів важкими металами, надлишком мінеральних добрив, їх засоленням, залуженням і закисленням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білявський Г. О. Основи екологічних знань: Навч. підр. — К.: Лібра, 2002. — С. 179–276.

2. Дробноход М. І., Вольвач Ф. В. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою. — К., 2000. — 120 с.
3. Зверев И. Д. Экология в школьном обучении: Новый аспект образования. — М.: Просвещение, 1980. — 184 с.
4. Злобін Ю. А. Екологічні проблеми агропромислового комплексу України на порозі третього тисячоліття // Ойкумена. — 1993. — № 3. — С. 8–15.
5. Крюкова О. В. Формування екологічно-доцільної поведінки молодших школярів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання АПН України. — К., 2005. — 20 с.
6. Лисенко Н. В. Теорія і методика формування еколого-педагогічної культури вихователя дошкільного закладу в системі вищої педагогічної освіти України: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. — Івано-Франківськ, 1996. — 391 с.
7. Матеюк О. П. Формування екологічної культури майбутніх економістів як складової професійної підготовки на засадах сталого розвитку. Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. — Вінниця, 2008. — 20 с.
8. Мітрасова О. П. Формування системи знань з хімічних основ екології у студентів сільськогосподарських спеціальностей. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. — К., 2000. — 170 с.
9. Негруца Н.А. Формування екологічного світогляду студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації аграрного профілю у процесі вивчення економічних дисциплін: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. — К., 2003 — 19 с.
10. Некос А.Н. Экологическое образование и воспитание: географические и педагогические основы: Дис. ... канд. географ. наук: 13.00.01. — Харьков, 1993. — 233 с.
11. Немец Л. Н., Шатровський А. Г. Оптимизация внутрпредметных и межпредметных связей в единой системе непрерывного экологического образования и воспитания // Проблемы создания единой системы экологического образования и воспитания в Украине: Тезисы докл. межд. научно-практической конференции. — Харьков, 1994. — С. 70–73.
12. Нінова Т. С. Підготовка майбутніх учителів хімії до екологічної освіти і виховання учнів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. — Черкаси, 2002. — 219 с.
13. Овчинников Н. Ф. Структура и симметрия // Проблемы исследования систем и структур: Материалы конференции. — М., 1965. — С. 13.
14. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07. — Тернопіль, 2005. — 51 с.
15. Пустовіт Г. П. Філософсько-культурологічний аспект у екологічній освіті.// Освіта. — 2002. — № 3. — С. 2–5.
16. Реймерс Н. Ф. Охрана природы и окружающей человека среды: словарь-справочник. — М.: Просвещение, 1990. — 319 с.
17. Сафонов И. П. Формирование экологической культуры учителя: Дис. ... канд. филос. наук. — М., 1992. — 176 с.
18. Тарасенко Г. С. Екологічна естетика в системі професійної підготовки вчителя. — Вінниця: Вінниц. держ. пед. ін-т, 1997. — 110 с.
19. Фенчак Л. М. Методологічний аспект формування екологічної культури. // Нові технології навчання. — К., 2005. — № 41. — С. 150–156.
20. Фенчак Л.М. Проблема формування екологічної культури студентів у психолого-педагогічній теорії. // Проблеми освіти: Наук.-метод. збірник. — К., 2004. — № 35. — С. 230–242.

Тетяна РОЗУМНА

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ФОРМУВАННІ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ КУРСАНТІВ

У статті розглядається, як у процесі гуманітарного навчання майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України використовуються інтерактивні методи щодо формування в курсантів педагогічної культури. Показано, що результативність використання цих методів визначається під час експериментальної перевірки. Вказані основні компоненти педагогічної культури майбутніх офіцерів-прикордонників і засоби їх реалізації.

Найбільш пріоритетними сферами ХХІ ст. стають наука як сфера, що продукує нові знання, та освіта як сфера, що олюднює знання і забезпечує індивідуальний розвиток